

วิวัฒนาการความเชื่อของลัทธิที่เชื่อว่ามีพระเจ้าสร้างโลก

ในสมัยพระเวทก่อนพุทธกาล

The Evolution of the Belief in Creationism During the Vedic

Period before the Rise of Buddhism

ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์

Pathompong Bodhiprasiddhinand

มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา นครปฐม

Mahidol University, Salaya Campus, Nakhornpathom

E-mail: Bodhinanda@hotmail.com

บทคัดย่อ

พระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนากล่าวไว้ชัดเจนว่าพระพุทธเจ้าทรงคัดค้านแนวคิดเรื่องพระเจ้าสร้างโลกไว้ในหลาย ๆ พระสูตร โดยเฉพาะเทววิซสุตตรซึ่งปฏิเสธความมีอยู่ของพระเจ้าหรือเทพเจ้าผู้สูงสุดในสากลจักรวาลซึ่งแพร่หลายอยู่ในคัมภีร์ฤคเวท และอนัตตลักขณสูตร ซึ่งปฏิเสธความมีอยู่ของพรหมัน/ปรมาตมัน รวมทั้งแนวคิดเรื่องอาตมัน (วิญญาณอมตะ) ซึ่งแพร่หลายในคัมภีร์อุปนิษัตที่เก่าแก่ที่สุด 2 เล่มคือพฤทธารณยกอุปนิษัต และฉานโทคยอุปนิษัต แต่ยังไม่มีการศึกษาบริบทในคัมภีร์ฤคเวทและอุปนิษัตที่เก่าแก่ที่สุด 2 เล่มว่ามี การอธิบายความเชื่อเรื่องพระเจ้าผู้สร้างสากลจักรวาลไว้อย่างไร

บทความวิจัยนี้จึงเน้นศึกษาบริบทต่าง ๆ ที่กล่าวถึงพระเจ้าหรือเทพเจ้าผู้สร้างโลกในสมัยฤคเวทและแนวคิดเรื่องพรหมัน/ปรมาตมัน ในคัมภีร์อุปนิษัตที่เก่าแก่ที่สุดที่ว่า โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (documentary research) เป็นหลัก ทั้งนี้ มีเอกสารเป็นคัมภีร์ที่จะนำมาศึกษาหลัก ๆ อยู่ 3 ส่วน คือ 1. คัมภีร์ฤคเวท และ 2. คัมภีร์อุปนิษัต 2 เล่มคือพฤทธารณยกอุปนิษัตและฉานโทคยอุปนิษัต 3. งานวิชาการสมัยใหม่

ผลการวิจัยพบว่า

เดิมที ลักษณะความเชื่อแรกเริ่มของชาวอารยันน่าจะมีลักษณะเป็นการบูชาธรรมชาติ จากนั้นก็พัฒนามาเป็นระยะที่ 2 กล่าวคือการทำให้ธรรมชาติเหล่านี้กลายเป็นเทพเจ้าขึ้นมา (deification of nature) กลายเป็นลัทธิพหุเทวนิยม (Theistic Pluralism)

กล่าวคือนับถือเทพเจ้าหลายพระองค์ มีเทพมากมายเกิดขึ้นจากธรรมชาติ เช่น ดิน (ปถวิ) น้ำ (คงคา, สรัสวดี) ลม (มารุต, วายู) ไฟ (อัคนี) หลังจากนั้น สังคมอินเดียสมัยฤคเวทได้พัฒนาความเชื่อมาเป็นเอกเทวนิยม (Monotheism) เชื่อว่าเทพเจ้าผู้สร้างสากลจักรวาลมีเพียงองค์เดียว ที่เหลือต่างเป็นอวตารหรือภาคต่าง ๆ ของพระองค์ มาถึงสมัย 2 อุปนิษัท ความเชื่อเรื่องเอกเทวนิยมได้เปลี่ยนเป็นเอกนิยม (Monism) ไม่มีเทพเจ้าหรือพระเจ้าที่สร้างโลก มีแต่พรหมหรือปรมาตมน์ที่เป็นที่มาของสรรพสิ่งทั้งหลายในสากลจักรวาลแทน

พระพุทธเจ้าตรัสเตวิชสูตรเพื่อค้านทฤษฎีเอกเทวนิยม (Monotheism) อย่างที่เชื่อกันแพร่หลายในฤคเวท และตรัสเรื่องอนัตตลักขณสูตรเพื่อปฏิเสธลัทธิเอกนิยม (Monism) ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธทวารณียกอุปนิษัทและฉานโทคยอุปนิษัท

คำสำคัญ: ฤคเวท, ทฤษฎีการสร้างโลก, เอกเทวนิยม, เอกนิยม, พระพุทธศาสนาระยะแรก

Abstract

The Pali Canon of Theravada Buddhism makes it clear that the Buddha rejects the concept of Creator God outright in several *suttas*, particularly the *Tevijja Sutta* which denies the existence of Creator God as described in the *R̥gveda* and the *Anattalakkhana Sutta* which rejects the concept of *ātman/brahman* theory as extensively expounded in the two oldest Upanishads, ie. the *Bṛhadāraṇyaka Upanishad* and the *Chāndogya Upanishad*. However, the contexts in which the creation of the universe is mentioned in these texts are hardly studied in any Buddhist scholarship so far.

This research paper, therefore, aims at exploring how the contexts which explain the creation of the universe in the *R̥gveda* and in the two early Upanishads are, using the qualitative research method. The documents used to analyse are mainly the *R̥gveda*, the two oldest Upanishads, ie. *Bṛhadāraṇyaka Upanishad* and the *Chāndogya Upanishad* as well as modern scholarship.

The research finds that:

From the very beginning, the Aryan people in India worshiped the nature, worshipping nature spirits and subsequently deified these natures. So there were many gods such as Indra, Pṛthivī, Gangā or Sarasvatī, Māruta or

Vāyu, Agni, coming into existence. Because of the existenc of many gods, the theory of polytheism was developed. Based on this polytheistic principle, the Indian society moved further to develop what is called monotheism. And in the two oldest Upanishads, the concept of monism replaced monotheism.

The Buddha rejected the concept of monotheism in the *R̥gveda* with the *Tevijja Sutta* and rejected the monistic idea in the two oldest Upanishads, namely, *Bṛhadāraṇyaka Upanishad* and *Chāndogya Upanishad* with the *Anattalakkhaṇa Sutta* of the *Samyuttanikāya*.

Keywords: R̥gveda, Creationism, Monotheism, Monism, Early Buddhism

1. บทนำ

ในปัจจุบันผู้คนจำนวนมากยังเชื่อว่าโลกนี้มีผู้สร้างซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะในอินเดีย ความเชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลกมีมาแต่สมัยพระเวทและมีวิวัฒนาการความคิดให้เห็นความแตกต่างไปตามยุคสมัย แต่ยังไม่เห็นมีใครนำบริบทต่าง ๆ ที่อธิบายเรื่องการสร้างโลกในคัมภีร์พระเวทมาอธิบาย บทความวิจัยนี้จะกล่าวถึงวิวัฒนาการความเชื่อเรื่องการสร้างโลกเฉพาะแต่ในคัมภีร์พระเวทของอินเดียว่าเป็นอย่างไร

ในบรรดาพระเวทเป็นคัมภีร์ที่นักวิชาการร่วมสมัยกล่าวว่าเก่าแก่ที่สุด ในบรรดาคัมภีร์ทางศาสนาทั้งหลาย คัมภีร์ฤคเวท จัดเป็นคัมภีร์ศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของโลก ศาสตราจารย์ไมเคิล วิตเซล นักภารตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด ซึ่งสอนแปลคัมภีร์พระเวทมาเป็นระยะเวลานานได้ประเมินว่าคัมภีร์พระเวทส่วนที่เก่าแก่ที่สุดน่าจะแต่งประมาณ 1,500 ปีก่อนคศ. (Witzel, 2003: 125) แปลว่าคัมภีร์พระเวทคือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดและดังนั้น จึงเหมาะสมในการศึกษาหาคำอธิบายวิวัฒนาการความเชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลกว่ามีความเป็นมาอย่างไร เพราะคัมภีร์ศาสนาอื่น ๆ เกิดทีหลัง ซึ่งย่อมเป็นไปได้ที่คัมภีร์หลักของศาสนาหลาย ๆ ศาสนาที่เกิดทีหลัง เช่น คัมภีร์พระพุทธศาสนาระยะแรก อาจจะได้รับอิทธิพลความเชื่อไปจากคัมภีร์พระเวทนี้ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมและไม่มากก็น้อย

บทความวิจัยนี้มีเนื้อหาเป็น 4 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ลักษณะทั่วไปของคัมภีร์พระเวท ประเด็นที่ 2 แนวคิดเรื่องการสร้างโลกจากบริบทในคัมภีร์ฤคเวท ประเด็นที่ 3 แนวคิดเรื่องการสร้างโลกในสมัยพระเวทตอนปลายกล่าวคือยุคอุปันิษัท (ประมาณ 600 ปีก่อน คศ.) ประเด็นที่ 4 บทสรุป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างโลกจากบริบทต่างๆ ในคัมภีร์ฤคเวท
2. เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างโลกในคัมภีร์อุปนิษัต 2 เล่ม คือ พุทธทาร์ณยกอุปนิษัต และฉานโทคยอุปนิษัตซึ่งเกิดมาก่อนพระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ทั้งนี้ มีคัมภีร์ที่จะนำมาศึกษาหลัก ๆ อยู่ 3 ส่วนคือ 1. คัมภีร์ฤคเวท และ 2. คัมภีร์อุปนิษัต 2 เล่มคือพุทธทาร์ณยกอุปนิษัต และฉานโทคยอุปนิษัต ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเก่าแก่ที่สุดและแต่งขึ้นก่อนพุทธกาล 3. หนังสือหรือบทความทางวิชาการอื่น ๆ ที่มีผู้เขียนขึ้นในสมัยหลัง ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่ได้จากคัมภีร์ฤคเวท คัมภีร์อุปนิษัตทั้ง 2 เล่มและงานวิชาการในชั้นหลังที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ และสรุปผล

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาคัมภีร์ฤคเวทที่เก่าแก่ที่สุดในคัมภีร์หมวดพระเวทและคัมภีร์อุปนิษัต 2 เล่ม คือ พุทธทาร์ณยกอุปนิษัตและฉานโทคยอุปนิษัต ทำให้สรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะของคัมภีร์พระเวท

คัมภีร์พระเวทเดิมที่มีแค่ 3 พระเวทคือฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท ต่อมาเพิ่มอถรรพเวทเข้าไปด้วย นักบูรพคดีศึกษาเชื่อว่าคัมภีร์อถรรพเวทนั้น ชาวอารยันอินเดียได้รับอิทธิพลความเชื่อจากชาวพื้นเมืองเดิมคือพวกทศยุหรือบางที่เรียกว่าทวารวิทหรือพวกทมิฬ ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองเดิมในอินเดีย (non-Indo-Aryan aboriginal population) พวกอารยันซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอินเดียได้พากันผนวกเอาความเชื่อของชาวพื้นเมืองท้องถิ่นในอินเดียเดิมมาเป็นของตนด้วย แต่รวมอยู่ในคัมภีร์ที่ชื่อว่าอถรรพเวท ซึ่งเมื่อนักภาษาศาสตร์ พิจารณารูปลักษณะภาษาแล้ว จะมีศัพท์เก่า ๆ ใกล้เคียงกับคัมภีร์ฤคเวทที่สุดในบรรดาพระเวททั้ง 4 ด้วยเหตุนี้ สเตฟานี เจมิสันและโจเอล บเรเรตันจึงเชื่อว่า ‘น่าจะร่วมสมัยกับคัมภีร์ฤคเวท’ (ดู Stephanie Jamison and Joel Brereton, 2004: 4)

รูปแบบการแต่งเป็นบทกวี มาจากหลาย ๆ แห่งรวมกัน ไม่ได้แต่งที่เดียว เก่าแก่ที่สุดคือฤคเวท สำหรับระยะเวลาที่แต่งนี้ ไมเคิล วิตเชลระบุว่า การประมวลคัมภีร์ฤคเวทเป็น

หมวดหมูมีขึ้นที่แคว้นกุรุประมาณ 1,200 ปีถึง 1000 ปีก่อนคศ. (Michael Witzel, 2019: 11)
ส่วนอัสโก ปาร์โลลาบอกว่าแตงราว 1,000 ปีก่อนคศ. (Asko Parlopa, 2015: 149)

คัมภีร์พระเวทแต่ละคัมภีร์มิได้แต่งโดยคน ๆ เดียว ฤๅษีหลัก ๆ ที่แต่งมีทั้งสิ้น 8 คน ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นมหาฤๅษี ฤๅษีของอินเดียสมัยโบราณเหล่านี้ช่วยกันแต่งและรวบรวมเข้าไว้แล้วหมั่นท่องจำและสวดพร้อมกันสืบ ๆ มาซึ่งสันสกฤตเรียกว่า ‘สคีติ’ (บาลีใช้ทั้งคำว่า ‘สคีติ’ และ ‘สคายนา’ ซึ่งแปลว่า ‘การสวดพร้อมกัน’) ประเพณีการท่องจำปากเปล่า (Oral tradition) และสวดพร้อมกันเพื่อถ่ายทอดคำสอนศาสนานี้มีแพร่หลายในอินเดียตั้งแต่สมัยพระเวทแรก ๆ แล้ว คัมภีร์พระเวทหลาย ๆ เล่มก็อาจจะมิได้แต่งในสถานที่เดียว เพราะชาติอารยันต้องเคลื่อนย้ายไปปักหลักบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติให้ได้อาศัยอยู่หรือบางทีก็อาจจะเคลื่อนย้ายกันไปด้วยเหตุสงคราม ทำให้บางคัมภีร์มีระบุชื่อเฉพาะบางชื่อ เช่น แม่น้ำสินธุ แม่น้ำคงคา หุบเขาหิมาลัย และ มัธยมเทศหรือมัธยมประเทศ ขณะที่บางเล่มไม่มีระบุถึง (Michael Witzel, 1987: 3) ฤๅษีก็อาจจะจำทรงเรื่องราวที่แต่งแต่เดิมไว้ แต่ก็อาจจะมีการต่อเติมเพื่อขยายไปในกาลต่อมาด้วย นอกจากนี้ คัมภีร์พระเวทยังระบุถึงทิศทางลมประเภทต้นไม้และประเภทฝูงสัตว์ป่าซึ่งมีอยู่ชุกชุมในบางภูมิภาคของอินเดียแต่ไม่มีอยู่ในอีกหลายภูมิภาค (K.Mylius, 1969: 759-761; 1972: 369-382) ข้อมูลทางภูมิศาสตร์เหล่านี้ทำให้นักวิชาการระบุเจาะจงได้ว่าบางคัมภีร์น่าจะแต่งที่ไหนของอินเดียในปัจจุบัน

ปรกติกัมภีร์พระเวททั้ง 4 นั้น จะเรียกกันว่า ‘เวทสัมหิตา’ (Vedasamhitās) กล่าวคือฤๅษีเวทสัมหิตา, ยชุรเวทสัมหิตา, สามเวทสัมหิตาและอถรรเวทสัมหิตา แต่ละพระเวทยังมีคัมภีร์ที่ใช้อธิบายอีก 4 จำพวกซึ่งเน้นขยายเนื้อหาที่เรียกว่าเวทสัมหิตาต่างกัน กล่าวคือคัมภีร์จำพวกพราหมณะ อธิบายส่วนที่เป็นพิธีกรรม, คัมภีร์จำพวกอาร์ณยกะ ขยายรายละเอียดส่วนที่เกี่ยวกับจักรวาลวิทยา, คัมภีร์จำพวกอุปนิษัท เน้นอธิบายส่วนที่เกี่ยวกับปรัชญาซึ่งจะต้องศึกษารายละเอียดกับครูอย่างใกล้ชิดและจำพวกคัมภีร์สูตระซึ่งแต่งขึ้นเพื่ออธิบายในลักษณะสรุปประเด็นคำสอนทางศาสนาหรือปรัชญาให้สั้นกระชับแต่ตรงไปตรงมา

แต่ละพระเวทก็มีหนังสืออธิบายเหล่านี้มากน้อยไม่เท่ากัน ส่วนของคัมภีร์ที่เรียกว่าประเภทศรุต (Śruti) หรือ ‘ส่วนได้สดับตรับฟังมาแต่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า’ (Divine Revelation) ซึ่งก็คือส่วนที่เป็นเวทสัมหิตา พราหมณะ อาร์ณยกะและอุปนิษัท ส่วนคัมภีร์อื่น ๆ ที่แต่งทีหลังนับแต่ส่วนที่เรียกสูตระไป เรียกว่าคัมภีร์ประเภทสมฤติ (smṛti) ไปทั้งหมด

คัมภีร์ฤคเวทแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือส่วนที่เป็นฤคเวทสัมหิตาซึ่งเป็นส่วนที่เก่าแก่ที่สุด มีทั้งหมด 10 มณฑล (บท) มีบทสวด (สุกตะ) ทั้งหมด 1,082 บท รวม ๆ แล้วมีบทวีทั้งหมด 10,600 บท ในบรรดาฤคเวทสังหิตาทั้ง 10 มณฑล ที่นักวิชาการถือว่าเก่าแก่ที่สุดคือมณฑลที่ 2 ถึง 8 ส่วนมณฑลที่ 1 และ 9 ถือว่าแต่งทีหลัง (ดูเหตุผลที่ Stephanie Jamison and Joel Brereton, 2004: 4, 7-9) ทั้งนี้ พิจารณาจากลักษณะภาษาที่ใช้เขียนเป็นเกณฑ์ ส่วนที่เป็นคัมภีร์อธิบายคือคัมภีร์โอดเรยพราหณะและเกาษิตกีพราหณะ ส่วนที่เป็นคัมภีร์จำพวกอาร์ณยกะก็คือโอดเรยยะ อาร์ณยกะและเกาษิตกีอาร์ณยกะ ส่วนที่เป็นคัมภีร์อุปนิษทคือฉานโทคยอุปนิษทและโอดเรยอุปนิษท

ส่วนบริเวณสถานที่แต่งคัมภีร์ฤคเวทนั้น ไมเคิล วิตเซล สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบริเวณแคว้นปัญจาปเดียนี ด้วยฤคเวทได้ระบุถึงแม่น้ำกาบูล (Kabul) ซึ่งในฤคเวทใช้ว่า Kubhā, แม่น้ำกูร์รัม (Kurram) ซึ่งในฤคเวทใช้ว่า Krumu และ แม่น้ำโกมัล (Gomal) ซึ่งในฤคเวทใช้ Gomati ในปากีสถานและอาฟกานิสถาน มีระบุถึงแม่น้ำ 7 สายในแคว้นปัญจาป ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่ปักหลักปักฐานของชาวอารยันที่อพยพเข้ามาใหม่ในอินเดีย ระบุถึงแม่น้ำคงคาและยมนาซึ่งอยู่ภาคตะวันออกด้วย

2. แนวคิดเรื่องการสร้างโลกจากบริบทในคัมภีร์ฤคเวท

ลักษณะที่เด่นชัดที่นักวิชาการอินเดียศึกษาเห็นร่วมกันก็คือเดิม ชาวอารยันบูชาธรรมชาติ (the worship of nature) เพราะรู้สึกหวาดกลัวธรรมชาติเช่น พายุ ฟ้าผ่า น้ำท่วม ลมพายุแรง ทำให้ชาวอารยันต้องหันไปบูชาเพื่อมิให้ธรรมชาติทำร้ายพวกตน แต่ต่อมาเมื่อกาลเวลาผ่านไป คนอารยันก็คิดว่าธรรมชาติแต่ละชนิด เช่น ลม ไฟ น้ำ น่าจะมีเทพเจ้าอยู่เบื้องหลัง จึงหันมาพัฒนาความคิดว่ามีเทพเจ้าอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น พายุ ฟ้าผ่า น้ำท่วม ลมพายุแรง ฯลฯ แล้วก็หันไปบูชาเทพเจ้าเหล่านี้แทน ทำให้เกิดมีเทพประจำธรรมชาติ เช่น เทพวรุณ (ฝน), เทพมารุต (ลม), เจ้าแม่ปฤถิวีหรือเจ้าแม่ธรณี, เทพอัคนี (ไฟ), สุรยเทพ (เทพแห่งดวงอาทิตย์), เทพอินทระ (ฟ้าผ่า/พายุ) เป็นต้น

ปรากฏการณ์นี้ เป็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่าเป็นการพัฒนาธรรมชาติให้กลายเป็นเทพเจ้า (Deification of nature) จึงมีเทพเจ้าที่ชาวบ้านเคารพนับถือเกิดขึ้นมากมาย ทำให้ศาสนาสมัยพระเวทช่วงแรกๆ พัฒนาจากการบูชาธรรมชาติมาเป็นประเภเทพหุเทวนิยม (Polytheism) ซึ่งหมายถึงพากันนับถือเทพเจ้าจำนวนมาก ในคัมภีร์ฤคเวท มีสุกตะบางสุกตะที่อธิบายต้นกำเนิดเหล่าเทพเจ้าทั้งหลายแตกต่างกัน จึงขอนำบริบทมาพิจารณา ดังนี้

2.1 ปुरुษสูกตะ (ถกเวทเล่ม 10 บทสวดที่ 90) (RV 10.90) สูกตะนี้นับเป็น สูกตะที่มีนักศึกษานินเดียศึกษารูจักและกล่าวถึงมากที่สุด เพราะเป็นต้นกำเนิดของระบบ วรรณะทั้ง 4 ในอินเดียนั้น พุทธอีกนัยหนึ่งก็คือระบบวรรณะในอินเดียนั้นปรากฏเป็นครั้งแรกใน สูกตะนี้ สูกตะนี้มีทั้งหมด 16 บท มุ่งอธิบายว่าทวยเทพในสากลจักรวาลได้นำปุรุษะ (ปุรุษะใน จักรวาล) มาบูชาด้วย โดยในการนำปุรุษะมาทำพิธีบูชาด้วยดังกล่าวนี้ สูกตะหรือบทสวดต่าง ๆ ในคัมภีร์พระเวททั้งหลายก็ได้รับการสร้างให้ถือกำเนิดขึ้นมาเป็นครั้งแรกด้วย ม้าและวัว ทั้งหลายก็ถือกำเนิดขึ้นมาจากสูกตะนี้ คนในวรรณะทั้ง 4 ได้ถือกำเนิดจากอวัยวะต่าง ๆ ของ ร่างกายปุรุษะ ตามบริบทว่า *พราหมโนสย มุข อาลิตี พาหุ ราชนยะ กฤตะ/ อูรู ตท อสย ยท ไวษยะ ปทภยาม สุตโร อชายต* (RV 10.90) ‘พวกพราหมณ์ออกมาจากปากของพระองค์ พวกราชันยะหรือกษัตริยะออกมาจากพระพาหาของพระองค์ พระไวษยะ (แพศย์) ออกมาจากต้นขาของพระองค์ พวกศูทรได้ออกมาจากพระบาทของพระองค์’

ไม่เพียงแต่คนในวรรณะทั้ง 4 เท่านั้น ธรรมชาติต่าง ๆ ในจักรวาลนี้ก็ถือกำเนิดมาจากร่างของ ‘ปุรุษะ’ ที่ถูกจับมาบูชาด้วย เช่น พระจันทร์ก็ถือกำเนิดมาจาก วิญญาณของปุรุษะ พระอาทิตย์ถือกำเนิดมาจากลูกนัยน์ตาของปุรุษะ สวรรค์ของเทวดาทั้งหลายถือกำเนิดมาจากกระโหลกศีรษะของตัวปุรุษะ ส่วนพระอินทร์และพระอัคนีถือกำเนิดมาจากปากของปุรุษะ กล่าวได้ว่าทั้งโลกสวรรค์ทั้งเทวดาทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ต่างเกิดขึ้นมาจากการจับ ‘ปุรุษะ’ มาบูชาในครั้งนั้นนั่นเอง

แต่คำถามที่ตอบยังไม่ได้ก็คือ ‘เหล่าทวยเทพ’ ที่พากันจับ ‘ปุรุษะ’ (ปุรุษะใน จักรวาล) นี้มาทำพิธีบูชาเป็นกลุ่มเทพกลุ่มไหน? เพราะกลุ่มเทพที่มีบทบาทในสมัยยุคเวท มากที่สุด ล้วนเป็นกลุ่มเทพที่ออกมาจากการจับปุรุษะนี้มาบูชา ดูเหมือนว่าคัมภีร์ถกเวท และคัมภีร์พราหมณะที่ให้คำอธิบายเรื่องนี้จะไม่มีคำตอบที่ชัดเจน และการที่พระอินทร์และ พระอัคนีถือกำเนิดมาจากปุรุษสูกตะในถกเวท เล่ม 10 บทสวดที่ 90 นี้แสดงให้เห็นว่าเทพ เจ้าองค์อื่น ๆ เช่น โสมะ ปฤถวี รุทระ สรัสวดี อหิติ มิตรระก็น่าจะถือกำเนิดมาจากปากของปุรุษะ เหมือนพระอินทร์และพระอัคนีที่กล่าวถึงในสูกตะนี้ด้วย

เนื่องจากธรรมชาติที่คนอารยันอินเดียนั้นในสมัยโบราณมีความหวาดกลัวหรือ เคารพนับถือมีจำนวนมาก คนเหล่านี้ก็ยกย่องเทวดาต่าง ๆ ตามความสนใจของแต่ละบุคคล ใครชอบเทวดาองค์ไหน ก็เลือกบูชาเทวดาองค์นั้น เทวดาบางตนมีคณนับถือมาก บางตนมีคณ นับถือน้อย ด้วยเหตุนี้ เมื่อนับจำนวนสูกตะ (บทสวด) แล้ว เทพต่าง ๆ มี จำนวนสูกตะใน คัมภีร์พระเวทมากน้อยต่างกัน แสดงให้เห็นความนิยมที่มีต่อเทพองค์นั้น ๆ เช่น พระอินทร์

มี 289 บทสวด, พระอัคนีมี 218 บทสวด, พระโสมะ 123 บทสวด, พระวิศวะ มี 70 บทสวด, พระอัศวิน มี 56 บทสวด, พระวรุณ มี 46 บทสวด เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าพระอินทร์มีชาวอารยันอินเดียสมัยนั้นเคารพบูชามากกว่าเทพองค์อื่น ๆ

2.2. อัศวามัสยสุกตะ (RV 1.164.2) หลังจากมีเทพเจ้าเกิดขึ้นมากมาย ด้วยเหตุผลข้างต้น ชาวอารยันอินเดียได้พัฒนาความเชื่อไปอีกอย่าง นั่นก็คือนับถือเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งเป็นผู้สูงสุดในจักรวาล เป็นไปได้ว่าเมื่อมีการนับถือเทพเจ้าต่าง ๆ หลายพระองค์แล้ว จะเกิดการกล่าวอวดแข่งหรือสบประมาทกันว่าเทพเจ้าที่ตนนับถือสูงส่งกว่าเทพเจ้าองค์อื่น ๆ โดยเฉพาะเทพเจ้าที่มีคนนับถือน้อยกว่าก็อาจจะถูกปรามาสเอาได้ ในที่สุดก็เกิดปรากฏการณ์แนวโน้มที่ผู้คนจะเอนเอียงไปนับถือเทพเจ้าในลักษณะเอกเทวนิยมขึ้นมา เห็นได้จากสุกตะ อินทร์ มิตร วรุณ อคฺนี อาหุโร ทิวยะ ส สุปรโณ ครุตมาน/ เอกํ สตุ วิปฺรา พุธา วทนตฺยคฺนีมฺ ยมฺ มาตฤชวานํ อาหุ/ (RV 1.164.2) ‘ผู้คนพากันเรียกท่านว่าพระอินทร์บ้าง พระมิตรบ้าง พระวรุณบ้าง พระอัคนีบ้าง เป็นพญาครุฑผู้เป็นทิพย์สูงส่งบ้าง แม้ว่าแท้จริงแล้ว ความจริงมีเพียงหนึ่ง แต่พราหมณ์ทั้งหลาย พากันเรียกชื่อแตกต่างกันไปเป็นพระอัคนี พระยมและพระมาตฤชวาน’

สุกตะ ในคัมภีร์ฤคเวท (RV 1.164.2) นี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีการเคารพนับถือเทพเจ้าแตกต่างกันแล้ว สังคมอาจจะมีความแตกแยกภายในเพราะศรัทธาในเทพเจ้าที่แตกต่างกัน ทำให้ความคิดเห็นที่แตกต่าง อาจจะทำให้เกิดความแตกแยกตามมา จึงทำให้พราหมณ์ระดับแกนนำในสังคมอินเดียสมัยนั้นพยายามชี้แจงว่าแม้ชื่อเทพเจ้าที่นับถือทั้งหลายจะต่างกัน ชื่อที่ต่างกันเหล่านี้เพียงสมมติขึ้นในแต่ละท้องถิ่นเท่านั้น แท้จริงแล้วเทพเจ้าที่เรียกชื่อต่างกันเหล่านี้ก็คือเทพองค์เดียวกันซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สร้างจักรวาลนั่นเอง

นอกจากข้อความที่ว่า *เอกมฺ สตุ วิปฺรา พุธา วทนติ* ที่ปรากฏในฤคเวทข้างต้นแล้ว ยังมีข้อความที่ปรากฏบ่อยในคัมภีร์ฤคเวทอีกประโยคคือ *เอกเมว อทฺวิดิยม* ‘เทพเจ้าสูงสุด เป็นหนึ่งเดียว ไม่มีสอง’ (เช่น ในฤคเวท RV 1.2.3 เทียบกับ RV 2.45.16) และปรากฏในคัมภีร์อุปนิษิตต่าง ๆ โดยเฉพาะคัมภีร์ฉานโทคยอุปนิษิต (Chan.U.6.2.1: ‘อสฺย เอเวทฺมฺ อคฺคฺ อาสฺตี, เอกมฺ เอวาทฺวิดิยม: ในเบื้องต้น สิ่งนี้ เป็นสิ่งดำรงอยู่ไม่มีตัวตนเพียงสิ่งเดียว สิ่งเดียวเท่านั้น ไม่มีสอง’)

สุกตะนี้ยังแสดงให้เห็นว่า 1. ชาวอารยันอินเดียสมัยพระเวทได้พากันนับถือเทพเจ้าคนละองค์และอาจจะต้องมีการอ้างเทพเจ้าของตนข่มคนอื่นด้วย 2. แนวโน้มที่จะ

พัฒนาความเชื่อจากพหุเทวนิยมไปสู่แนวทางของเอกเทวนิยม (นับถือเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดเพียงองค์เดียว) ได้ก่อเกิดขึ้นแล้วตั้งแต่สมัยพระเวทช่วงแรก ๆ 3. การพัฒนาแนวคิดเรื่องการอวตารของเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดไปเป็นภาคต่าง ๆ หมายถึงการไปปรากฏตัวเป็นชื่อเทพต่าง ๆ ในแต่ละแห่งของเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในสากลจักรวาล น่าจะพัฒนาไปจากสูกตะนี้

2.3 นาสทียสูกตะ (RV 10.129) สูกตะนี้ เป็นสูกตะที่พยายามอธิบายลักษณะตัวตนของพระเจ้าหรือเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในสากลจักรวาลและเป็นผู้สร้างสากลจักรวาลนี้ด้วย แต่พราหมณ์ผู้แต่งคัมภีร์อธิบายก็มีได้ให้ความกระจ่างอะไรมากนัก ข้อความสูกตะในคัมภีร์ฤคเวทมีอยู่ว่า *น อสตุ น อุ สตุ อาสตี ตทานีม น มฤตยูห อาสตี อมฤตม น ตฺรหิ/* ‘ผู้ไม่มีตัวตนอยู่ ไม่ใช่ไม่ดำรงอยู่ ไม่ใช่ว่าผู้ดำรงอยู่ จะไม่ดำรงอยู่ขณะนั้น ไม่ใช่ความตายดำรงอยู่ ไม่ใช่ผู้ไม่ตาย ไม่ดำรงอยู่ในขณะนั้น’; *อานีตุ อวาตม สุวธยา ตตุ เอกม ตปสะหุ ตตุ มหินา อชายต เอกม/* ‘เทพเจ้าพระองค์เดียวนั้น หายใจโดยปราศจาก การหายใจ เทพเจ้าองค์เดียวนั้นได้ถือกำเนิดมาจากความร้อน (ตบะ)’

สูกตะข้างต้นนี้ มีนักวิชาการตีความเนื้อหาไปต่าง ๆ มากเนื่องจากคำอธิบายในสูกตะนี้ไม่มีความชัดเจน (Joel P.Brereton, 1999) คัมภีร์ฤคเวทไม่สามารถอธิบายได้ว่าเทพเจ้าหรือพระเจ้าผู้สร้างจักรวาลนี้มีตัวตนอยู่ในลักษณะใด จึงบอกได้แค่ว่าเทพเจ้าหรือพระเจ้าผู้สร้างสากลจักรวาลนี้จะดำรงอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่ดำรงอยู่ก็ไม่ใช่ จะบอกว่ามีฤตะก็ไม่ใช่ อมฤตะก็ไม่ใช่ แต่ทว่าพระองค์ทรงเกิดมาจากตบะคือความร้อน โดยมีความอยาก (กาม) เป็นเมล็ดพันธุ์ชิ้นแรกที่ก่อเกิดในใจของพระองค์ ผู้ที่ค้นพบการมีอยู่ของกามในใจพระองค์คือกลุ่มฤษีจากตระกูลกาวยะ

2.4 ประชาบดีสูกตะ (RV 10.21.10) เป็นสูกตะที่อธิบายถึงเทพเจ้าหรือพระเจ้าผู้สร้างโลกว่ามีชื่อเรียกว่าประชาบดี (เจ้าแห่งหมูสัตว์) ซึ่งพราหมณ์สมัยพระเวทเชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพสัตว์และอยู่เหนือเทพเจ้าทั้งหลาย ในขณะเดียวกัน คัมภีร์ในชั้นหลังยังสรุปด้วยว่าท้าวประชาบดีนี้เองคือพระเจ้าหรือเทพเจ้าผู้สร้างโลกที่ปรากฏอยู่ในนาสทียสูกตะข้างต้น พุทธอีกนัยก็คือคำว่า ‘ประชาบดี’ คือชื่อเรียกพระเจ้าหรือเทพเจ้าผู้สร้างโลกที่มีกล่าวถึงในนาสทียสูกตะนั่นเอง แสดงให้เห็นว่าสูกตะนี้กับนาสทียสูกตะมีความสัมพันธ์กันโดยพราหมณ์ผู้แต่งอาจมาจากตระกูลเดียวกันหรือสายเดียวกันก็ได้

2.5 หิรันยครรภสูกตะ (RV, 10.121) สูกตะนี้อธิบายการสร้างโลกในอีกแบบ กล่าวคืออธิบายไปว่า กำเนิดของโลกและสรรพสัตว์มาจากไข่เงินไข่ทองที่เรียกว่า หิรันยครรภะ

แรกเริ่มเดิมที ไข่เงินไข่ทองลอยอยู่บนมหาสมุทรท่ามกลางความมืดและความว่างเปล่ามาเป็นระยะเวลา 1 ปี จากนั้น ก็แตกออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเรียกชื่อว่าสวรรค์หรือสวรรค์ และอีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนของภาคพื้นดินที่เรียกว่าปถุวิ ข้อสำคัญ สุกตะนี้ระบุไว้ชัดเจนว่าคำว่า ‘หิรันยครรรณะ’ นี้แท้จริงแล้วคือประชาชนดีผู้สร้างจักรวาล เป็นอีกพระนามของพระเจ้าหรือเทพเจ้าผู้สร้างโลก ต่อมา คัมภีร์มนูสมฤติ (Manusmṛti 1.9) ได้อธิบายชัดเจนว่าหิรันยครรรณะคือพระพรหม ผู้สร้างโลก

เราพอจะสรุปได้ว่าในยุคสมัยยุคเวทนั้น แนวความเชื่อเรื่องพระเจ้าหรือเทพเจ้าผู้สร้างจักรวาลได้รับ การพัฒนาขึ้นมาอย่างชัดเจน โดยคงจะเริ่มมาจากการนับถือเทพเจ้าในลักษณะพหุเทวนิยมที่พัฒนาขึ้นจากการบูชาธรรมชาติ เพราะว่าชื่อเทวดาต่าง ๆ เช่น พระอินทร์ พระอัคนี ซึ่งมีบทบาทในยุคพระเวทช่วงแรก ๆ แท้จริงแล้วมาจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติทั้งสิ้น เช่น พระอินทร์ หมายถึงสายฟ้าหรือฟ้าผ่า พระอัคนีคือไฟ อทิตคือท้องฟ้า อาทิตยะก็คือกลุ่มเทพดวงอาทิตย์ ปถุวิก็คือแผ่นดิน มารุตก็คือลม เป็นต้น

ยุคเวท เล่ม 10 บทสวดที่ 90 อธิบายที่มาของพระอินทร์และพระอัคนีว่ามาจากปากปุรุชะ แสดงว่าเมื่อเอาบทสวดปุรุชะสุกตะเป็นตัวตั้งแล้ว เทพต่าง ๆ อย่างพระอินทร์และพระอัคนีนั้นพากันออกมาจากปากของปุรุชะระหว่างที่ประกอบพิธีบูชาด้วย หลังจากมีเทพเจ้าหลายพระองค์อุบัติขึ้นมาแล้ว ก็มีพัฒนาการความเชื่อเรื่องพระเจ้าผู้สร้างสากลจักรวาลว่ามีเพียงพระองค์เดียวที่ไม่มีตัวตนชัดเจนซึ่งเป็นลักษณะของเอกเทวนิยม ในบางบริบทของยุคเวทเรียกชื่อพระเจ้าหรือเทพเจ้าพระองค์นี้ว่าประชาชนดีบ้าง หิรันยครรรณะบ้าง

3.แนวคิดเรื่องการสร้างโลกในสมัยพระเวทตอนปลายกล่าวคือยุคอุปนิษัท (ประมาณ 600 ปีก่อนคศ.)

ยุคนี้ เป็นยุคที่ฉีกแนวไปจากระบบความเชื่อแบบพหุเทวนิยมและเอกเทวนิยมซึ่งแพร่หลายอยู่ในยุคยุคเวท มาเป็นความเชื่อในเชิงนามธรรมมากยิ่งขึ้น นั่นก็คือมีการพัฒนาความเชื่อแบบเอกนิยม (Monism) ซึ่งสอนว่าไม่มีเทพเจ้าหรือพระเจ้าที่สร้างสากลจักรวาลที่มีตัวตนจริง แท้จริงแล้ว ต้นตอที่มาของจักรวาลและสรรพสัตว์ทั้งหลายนั้นเป็นวิญญาณสากลที่เรียกว่า ‘พรหมัน’ หรือ ‘ปรมาตมัน’ ซึ่งเป็นวิญญาณอมตะสากล (Universal Soul) ที่มนุษย์มองไม่เห็น แต่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาลนี้ ลัทธิเอกนิยมนี้ยังมีความเชื่อว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกนี้ล้วนแต่มี ‘อาตมัน’ (Individual Soul) หรือวิญญาณอมตะของปัจเจกที่ได้รับมาจาก ‘พรหมัน’ หรือ ‘ปรมาตมัน’ อีกที

มีบริบททั้งในพุทธทาร์ณยกอุปนิษัทและฉานโทคยอุปนิษัทหลายแห่งที่ระบุว่า เทพเจ้าหรือพระเจ้าผู้สูงสุดในสากลจักรวาลไม่มี มีแต่วิญญาณสากลที่เรียกว่า ‘พรหมัน’ หรือ ‘ปรมาตมัน’ (Universal Soul) ดำรงอยู่เพียงผู้เดียว จากนั้น พรหมันหรือปรมาตมันก็ค่อย ๆ สร้างสากลจักรวาลและมนุษย์ขึ้นมาทีละเล็กทีละน้อย ดังบริบทที่ยกมาเป็นตัวอย่างคือ

ในเวท กิจนาคร อาสิต, มฤตยูในเวทม อวฤตม อาสิต อคนายยา, อคนายา หิ มฤตยู, ตน มโน’กुरुต, อาตมนวี สยาม อิติ (พุทธทาร์ณยกอุปนิษัท 1.2.1) ‘ในเบื้องต้น (บนจักรวาลนี้) ไม่มีอะไรเลย จักรวาลนี้ปกคลุมไปด้วยความตาย หรือมีฉะนั้นก็ปกคลุมไปด้วยความหิวเพราะความหิวคือความตาย พรหมันหรือปรมาตมันนั้นได้สร้างใจขึ้นมาแล้วดำริว่าเราจักมีตัวตน’;

พฺรหม วา อิทม อคร อาสิต, ตท อาตมานม เอวาเวต ‘อหม พฺรหมามีติ (พุทธทาร์ณยกอุปนิษัท 1.4.10) ‘ในเบื้องต้นที่เดียว จักรวาลนี้มีแต่พรหมันเท่านั้น และพรหมันนี้ก็จักแต่ตัวเองเท่านั้นว่าเราคือพรหมัน’; *อาตไมเวท อคร อาสิต ปुरुชวิธะ, โส’นุวิกุชย นานยท อาตมโนปคยต, โส’หม อสมิตย อคเร วยาทรต* (พุทธทาร์ณยกอุปนิษัท 1.4.1); ‘ในเบื้องต้น โลกนี้มีแต่ตัวอาตมัน (หรือพรหมัน) เท่านั้นที่มีร่างเป็นคน เขาพิจารณาไปรอบๆ แล้วไม่พบอะไรเลยนอกจากตัวตนของตนเอง เขาจึงเปล่งอุทานขึ้นมาเป็นครั้งแรกว่า ‘เราเป็นเรา’ ขึ้นมา’;

สรวิ ขล อิท พฺรหม, ตชชาลาน อิติ, ศานต อุปาสิต, อถ ขลุ กรตุมยะ ปुरुชะ (ฉานโทคยอุปนิษัท 3.14.1) ‘แท้จริงแล้ว โลกนี้ทั้งหมดคือพรหมัน สิ่งที่คุณเกิดในนั้นและดับสลายในนั้น หายใจหรือทำงานในนั้น ควรได้รับการศึกษาอย่างเงียบสงบ’ พอมีตัวตนขึ้นมา ก็เริ่มสร้างทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากจักรวาลต่างๆ แล้ว ยังสร้างทวยเทพอีกจำนวนมาก รวมทั้งวรรณะ 4 ด้วยดังบริบทที่ว่า *พฺรหม วา อิทม อคร อาสิต, เอกม เอว, ตท เอก สน น วยภวต, ตจจเรโย รูปม อตยสฤชต กษตร, ยานย เอตานิ เทวตรา กษตราณิ อินทโร วรุณะ โสโม รุทระ ปฺรชุนโย ยโม มฤตยูร อีสาน อิติ* (พุทธทาร์ณยกอุปนิษัท 1.2.11) ‘แท้จริงแล้ว ในเบื้องต้นที่เดียว โลกนี้คือพรหมัน ผู้เดียวเท่านั้น เนื่องจากอยู่ผู้เดียว จึงไม่รู้เรื่อง พรหมันจึงสร้างรูปที่ยอดเยี่ยมขึ้นมา คือกลุ่มคนชั้นกษัตริย์ กลุ่มทวยเทพที่อยู่ระดับชั้นกษัตริย์ที่พระองค์ทรงสร้างมา คือพระอินทร์, พระวรุณะ, พระโสณะ, พระรุทระ พระปรชันยะ พระยม พระมฤตยู พระอิสาน’

นอกจากทวยเทพแล้วยังมีอสูรที่สืบมาแต่พรหมันและปรมาตมันเช่นเดียวกัน คัมภีร์พุทธทาร์ณยกอุปนิษัทอธิบายไว้ว่า *ทวยา ห ปฺรชาปตยา, เทวาค จา สุราศ จ, ตตะ กานียสา เอว เทวาะ, ชยายสา อสุรา* (พุทธทาร์ณยกอุปนิษัท 1.3.1) ‘ลูกหลานขององค์ประชาบดี (เมื่อพรหมันและปรมาตมันปรากฏเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่จะ

เรียกว่าประชาชาติ) แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มเทวดาและกลุ่มอสูร ในจำนวน 2 กลุ่มนี้ เหล่าเทวดามีอายุน้อยกว่า ส่วนเหล่าอสูรมีอายุมากกว่า’

ปรัชญาเอกนิมมสอนว่าที่มาของจักรวาลและสรรพสัตว์ทั้งหลายคือพรหมันหรือปรมาตมัน คัมภีร์ฉานโทคยอุปนิษัต ได้อธิบายว่าอาตมันของปัจเจกกับพรหมันหรือปรมาตมันในสากลจักรวาลเป็นวิญญาณอมตะเช่นเดียวกัน ดังบริบทที่ว่า *ส อาตมา, ตต ตวมอลิ ศเวตเกตตุ* (ฉานโทคยอุปนิษัต 6.8.7) ‘ดูกรศเวตเกตตุ เจ้าเป็นนั่น’ หมายความว่าอาตมันในตัวศเวตเกตตุกับพรหมันเป็นสิ่งเดียวกัน แม้จะไม่รู้จักก็ตาม และมนุษย์เราจำเป็นต้องพยายามปฏิบัติเพื่อให้รู้แจ้งว่าอาตมันของตนเอง ซึ่งเป็นวิญญาณอมตะส่วนปัจเจกกับพรหมันหรือปรมาตมันซึ่งเป็นวิญญาณสากลเป็นสิ่งเดียวกัน จึงจะสามารถบรรลุโมกษะแล้วไปอยู่ร่วมกับพรหมันเป็นนิจนิรันดร์ได้ การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด มีได้เพราะวิญญาณอมตะของแต่ละคนไปอยู่ร่วมกับพรหมันเท่านั้น มีแต่พรหมันเท่านั้นที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง ตามบริบทที่ว่า *ส พรหมมา, ส มุกตะ, สาทิมุกตึะ อิตย อติโมกษะ* (พฤทธาริณยอุปนิษัต 3.1.6) ‘นี่คือพรหมัน นี่คือสภาวะที่หลุดพ้นแล้ว นี่คือความหลุดพ้น นี่คือความหลุดพ้นที่ยิ่งใหญ่’

แต่การจะเข้าใจพรหมัน/ปรมาตมันเป็นเรื่องยาก คัมภีร์ฉานโทคยอุปนิษัต แนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอาศรม 3 กล่าวคือการบูชาโยนิ การศึกษาเล่าเรียนและการให้ทานด้วยจิตมุ่งมั่นบริบทที่ว่า *ตฺโรย ธรรมสกุณธะ, ยชโย’ธยณํ ทานํ อิติ, ปรถมสุ ตป เหว, ทฺวิติโย พฺรหมจารุยารุยกุลาสิ ตฤตีย’ตฺยนตฺม อาตฺมานม อจารุยกุเล’วสาทยน: สรวฺ เอเต ปุณฺยโลกา ภวนฺติ, พฺรหมสฺสโธ’มฤตฺตฺวฺ เอติ* (ฉานโทคยอุปนิษัต 2.23.1) ‘หน้าที่มนุษย์ (ผู้ประสงค์จะเข้าถึงพรหมัน) มี 3 สถานคือการบูชาโยนิ การเล่าเรียนและการให้ทาน (อีกนัยหนึ่ง) การบำเพ็ญตบะ ถือเป็นสิ่งสำคัญประการที่ 1 ที่จะต้องทำ อย่างที่ 2 การพำนักที่บ้านครุพร้อมทั้งประพาศิพรหมจรรย์ แน่นอน การฝึกควบคุมตนเองที่บ้านของอาจารย์คือหลักสำคัญข้อที่ 3 หลักทั้งหมดเหล่านี้ทำให้เข้าถึงโลกแห่งบุญ ใครยึดมั่นในหลักพรหมันจะได้ใช้ชีวิตอมตะ’

ข้อสำคัญ มีข้อความระบุในคัมภีร์ฉานโทคยอุปนิษัตชัดเจนว่าความรู้เรื่องอาตมัน/พรหมันหรือปรมาตมันนี้แพร่หลายในวงการชนชั้นกษัตริย์มาก่อนชนชั้นพราหมณ์ บรรดาพราหมณ์ไปเรียนรู้ความรู้เหล่านี้จากชนชั้นวรรณะกษัตริย์ (ฉานโทคยอุปนิษัต 5.3.3) บริบทตอนหนึ่งมีว่า *ยเถยํ น ปรากุ ตฺวตฺตะ ปุรา วิทยา พฺราหมณํ คจฺฉติ, ตสฺมาท อฺ สุรวะชฺ โลกษุ กุชฺตฺรยสฺสโยว ปรคาสนํ อุกุท อิติ* (ฉานโทคยอุปนิษัต 5.3.7) ‘ความรู้เรื่องอาตมัน/พรหมันนี้ไม่เคยมาถึงหมู่พราหมณ์มาก่อนที่ท่านจะมาเรียน ด้วยเหตุนี้ เมื่อกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรู้เรื่องอาตมัน/พรหมันนี้มีสอนกันอยู่แต่ชนชั้นวรรณะกษัตริย์เท่านั้น’

ข้อมูลนี้บ่งชี้ว่าแท้จริงแล้ว ทฤษฎีที่ว่าด้วยลัทธิเอกนิยม (Monism) เป็นปรัชญาที่พัฒนาในชนชั้นวรรณะกษัตริย์ เป็นได้ว่าพราหมณ์เมื่อได้มาเรียนรู้แล้ว ภายหลังก็ผนวกความรู้นี้มาเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพระเวท ทำให้ลัทธิเอกนิยมแพร่หลายในกาลต่อมา ก่อนที่พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติ พระพุทธศาสนาระยะแรก (early Buddhism) จึงปฏิเสธทฤษฎีการสร้างโลกไว้ 2 อย่าง *อย่างที่ 1* ทรงปฏิเสธทฤษฎีพระเจ้าสร้างโลกตามปรัชญาเอกเทวนิยม (Monotheism) ซึ่งแพร่หลายในคัมภีร์ฤคเวท ด้วยการตรัสเตวิชสูตร พระไตรปิฎกทีฆนิกาย (ที.ส.9/365/294) และ *อย่างที่ 2* ทรงปฏิเสธทฤษฎีเอกนิยม (Monism) ซึ่งแพร่หลายในคัมภีร์อุปนิษัทยะแรก โดยการตรัสแสดงอนัตตลักษณะสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งมาในมหาวรรคของวินัยปิฎกและพระไตรปิฎก ปัญจวัคคีย์สูตร (ส.ชนธ.17/127/82)

5. อภิปรายผลการวิจัย

คำสอนพระเวทมีอิทธิพลต่อพระพุทธศาสนาระยะแรกมากเนื่องจากพระพุทธศาสนาเกิดและเติบโตท่ามกลางสังคมพราหมณ์ในประเทศอินเดีย ที่แล้วมามีนักวิชาการตะวันตกจำนวนมากศึกษาและอธิบายเอาไว้ ยกตัวอย่างเช่นริชาร์ด กอมบริชในหนังสือชื่อ *How Buddhism Began* (Richard Gombrich, 1996) ซึ่งเป็นหนังสือที่มีอิทธิพลต่อผู้ศึกษาพุทธศาสนศึกษา ในหนังสือเล่มนี้ ริชาร์ด กอมบริชได้อธิบายโดยยกตัวอย่างว่ามีคำสอนไหนบ้างที่พระพุทธเจ้าได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์อุปนิษัตซึ่งเป็นพระเวทตอนปลายมีหลาย ๆ ตัวอย่างที่ริชาร์ด กอมบริชอธิบาย เช่น กฎแห่งกรรม ที่พระพุทธศาสนาสอนว่าทำกรรมดีได้ผลดี ทำกรรมชั่วได้ผลชั่ว คำว่า ‘กรรม’ ในที่นี้ พระพุทธเจ้าตรัสหมายถึง ‘เจตนา’ แต่ในคัมภีร์อุปนิษัตหมายถึงพิธีกรรม แต่ริชาร์ด กอมบริชไม่ได้ระบุที่มา ผู้วิจัยได้สำรวจคัมภีร์พหุทธารณยกอุปนิษัต พบว่ามาจากบริบทที่ว่า *ปุณโย ไว ปุณฺเยน กรรมณา ภวติ, ปาปะ ปาเปเนติ* (พหุทธารณยกอุปนิษัต 3.2.13) ‘แท้จริงแล้ว บุคคลเป็นคนดีเพราะกรรมดี บุคคลเป็นคนชั่วเพราะทำกรรมชั่ว’ การประกอบกรรมดีกรรมชั่วในบริบทนี้หมายถึงการประกอบพิธีกรรมดีตามที่ระบุไว้ในคัมภีร์พราหมณ์ ไม่ได้หมายถึงเจตนาเหมือนดังในพระพุทธศาสนา

การศึกษาประเด็นการสร้างโลกก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่ที่ผ่านมา นักวิชาการมักจะอ้างอิงกันแต่ผ่าน ๆ ไม่ได้ศึกษาบริบทที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเวท เมื่อสำรวจดูบริบทจริง ๆ ก็พบว่าทฤษฎีการสร้างโลกมีทั้งที่พบในคัมภีร์พระเวทแรกๆ คือฤคเวทและคำสอนที่อยู่ในพระเวทตอนปลายคือคัมภีร์อุปนิษัต พระพุทธศาสนาเจริญเติบโตในท่ามกลางสังคมพราหมณ์ มีพราหมณ์สนใจเข้ามาบวชกับพระพุทธเจ้าจำนวนมาก ทำให้พระไตรปิฎกกล่าวถึงเรื่องการสร้างโลกสมัยก่อนพุทธกาลไว้หลายแห่ง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การศึกษาวิจัยเนื้อหาสาระในคัมภีร์พระเวทยุคแรก ๆ ยังมีน้อยมากในประเทศไทย เพราะว่าเป็นคัมภีร์ที่บันทึกด้วยภาษาสันสกฤตโบราณก่อนที่จะมีการพัฒนามาเป็นภาษาสันสกฤตแบบฉบับซึ่งพัฒนาโดยปาณินิเป็นหลัก ถ้าประสงค์จะให้ภาควิทยาหรืออินเดียนศึกษาแพร่หลายโดยมีรากฐานการศึกษาและวิจัยที่เข้มแข็ง สถาบันการศึกษาต่าง ๆ สนับสนุนส่งนักศึกษาไปเรียนคัมภีร์พระเวทให้มากขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งต่อไป ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป สิ่งที่ควรศึกษาให้ละเอียดก็คือบริบทที่มีการกล่าวถึงพระเจ้าผู้สร้างโลกในพระเวทอื่น ๆ กล่าวคือยชุรเวท สามเวทและอถรรพเวทว่ามีการอธิบายทฤษฎีสร้างโลกเอาไว้อย่างไรบ้าง จะทำให้มองเห็นพัฒนาการความคิดว่าด้วยการสร้างโลกในคัมภีร์พระเวทได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Brereton, Joel P. (1999). Edifying Puzzlement: Rgveda 10.129 and the Uses of Emigma. *JAOS*, 119, 248-260.
- Gombrich, Richard. (1996). **How Buddhism Began: The Conditioned Genesis of the Early Teachings**. London & Atlantic Highlands, N.J.: School of Oriental and African Studies.
- Jamison, Stephanie W. and Brereton, Joel. (2014). **The Rigveda: The Earliest Religious Poetry of India, Vol. 1**. Oxford: Oxford University Press.
- Jamison, Stephanie W and Michael Witzel (1992). **Vedic Hinduism**. Online paper at <https://www.people.fas.harvard.edu/~witzel/vedica.pdf>.
- Parpola, Asko (2015). **The Roots of Hinduism: The Early Aryans and the Indus Civilization**. Oxford: Oxford University Press.
- Klostermaier, Klaus K. (1994). **A Survey of Hinduism**. New York: State University of New York.
- Radhakrishnan, S. (1995). **The Principal Upaniṣads**. New Delhi: Indus.
- Wizel, Michael (1987). **On the Localisation of the Vedic Texts and Schools. Materials on Vedic Śākhās**. 7, Pollet, G., ed. India and the Ancient

world. History, Trade and Culture before A.D. 650, Jubilee Volume,
<http://www.people.fas.harvard.edu/~witzel/Localisation.pdf>

Witzel, Michael (2019). **Beyond the Flight of the Falcon in Thapar**. Romila
(ed.). Which of Us are Aryans?.. Aleph.

Witzel, Michael. (2003). **Das Alte Indien**. Muenchen: Verlag C.H.Beck oHG.

Witzel, Michael et al. (2007). **Rig-Veda Das Hellige Wissen**. Frankfurt: Verlag Der
Weltreligionen.